

ULOGA PRIVATNIH BEZBEDNOSNIH AGENCIJA U 21. VEKU

Pregledni rad

DOI: 10.7251/DEFSR1501002B

UDK 334.728:351.759.4/.5"20"

dr Miroslav Baljak¹

Ministarstvo odbrane BiH (OS BiH)

Apstrakt:

Globalna industrija privatne bezbednosti se naglo uvećala u proteklih deset godina. Dinamika njenog razvoja razlikuje se u zavisnosti od države do države, tj. razlikuje se u razvijenim zemljama, zemljama u tranziciji, zemljama koje se nalaze u postkonfliktom periodu i zemljama u razvoju. Za sve njih postoji jedan zajednički imenilac. Do privatizacije bezbednosti dolazi u slučajevima kada država, kao tradicionalni pružalac bezbednosti, nije u mogućnosti ili nije voljna da ispuni ovu ulogu. Štaviše, uzimajući u obzir isplativost, došlo je do pojačanog trenda angažovanja kompanija i ljudstva iz vanjskih izvora i do privatizacije državnih bezbednosnih funkcija. Javno-privatna partnerstva u oblasti bezbednosti su jedan od najčešćih primera ovog fenomena.

Privatna bezbednost predstavlja važan segment za ostvarivanje ljudskih potreba i korporativnih interesa u razmerama zagarantovanih prava i stanja nacionalne bezbednosti.

U sve vidljivijoj i razuđenoj praksi na to upozoravaju geopolitičke studije i diplomatska nadigravanja, sukobi sistema vrednosti, sukob niskog i visokog intenziteta, prateće demografske katastrofe itd. U svemu tome, privatna bezbednost i veliki broj kompanija koje pružaju usluge obezbeđenja zadiru u ljudska prava, prelaze granice upotrebe sile i tehničkih sredstava. To im omogućavaju nelicencirane delatnosti u društvu bez kontrole na štetu po korporativne interese u razmahanoj korupciji kao svojevrsnoj moći između kapitala, politike i novca na našim prostorima i dobrog dela Evrope.

Ključne reči: *bezbednost, privatne bezbednosne kompanije, privatne kompanije za fizičko tehničku zaštitu*

---

¹ Korespondent: dr Miroslav Baljak, Ministarstvo odbrane BiH (OS BiH), email: baljak.miroslav@gmail.com

UVOD

Današnji svet karakteriše sve veća poroznost granica, privatizacija javnih dobara, slabljenje centralne funkcije države i opadanje njene snage u sprovođenju zakona, kao i fragmentacija sektora bezbednosti, koji je tradicionalno spadao u nadležnost države. Pritisnute mnoštvom različitih pretnji, procesa i aktera, države su izgubile monopol nad sprovođenjem organizovanog nasilja. Posledica tog procesa jeste da su države predale svoju ulogu jedinog legitimnog provajdera i garanta bezbednosti privatnim vojnim i bezbednosnim kompanijama. Nastajanje privatnog sektora bezbednosti, unutar kojeg funkcionišu privatni nedržavni provajderi bezbednosti, nezavisni od države, predstavljaju veoma značajan trenutak u razvoju kako savremenih međunarodnih odnosa, tako i funkcionisanja samih država.

Privatna industrija bezbednosti, privatne kompanije za bezbednost i privatne vojne kompanije stvorile su industrijski lanac koji slobodno funkcioniše na globalnom tržištu, organizovan je duž trajnih i čvrstih korporacijskih veza i stalno raste i jača (Litavski, 2012: 1).

Dok se naučni krugovi razvijenog sveta bave pitanjima interakcije između svet-ske revolucije zapadnizacije i uspona ostatka sveta, pred našim očima se otvaraju pitanja budućnosti slobode i privatne bezbednosti kao ljudske potrebe. Nedostatak doktrine nacionalne bezbednosti, zakona i pratećih mehanizama marginalizovao je stvarnost potreba i interesa, ostavljajući prostor za uspon procesa složene prirode sive zone od ekonomije pa do bezbednosti.

Posebnu pažnju treba posvetiti privatnim kompanijama za fizičko-tehničko obezbeđenje, koje su se pojavile usled sve veće potrebe za bezbednosnim uslugama koje traže lokalne zajednice, obični građani, privatna preduzeća, međunarodne organizacije i agencije, kao i same države. Neke od ovih usluga, poput obezbeđenja objekata i statičkog obezbeđenja, i u razvijenim zemljama i u zemljama u razvoju, obično pružaju nenaoružane lokalne privatne kompanije za fizičko-tehničko obezbeđenje. Ostalim uslugama se omogućava nesmetano funkcionisanje državnih oružanih snaga u oblasti vojnog angažovanja u različitim sredinama.

Uloga privatnih kompanija za fizičko-tehničko obezbeđenje i privatnih vojnih kompanija u reformi sistema bezbednosti, u obnovi u postkonfliktnom periodu i u ostalim povezanim aktivnostima, poput razoružavanja, demobilizacije i reintegracije bivših boraca, se sve više uvećava. Do ovoga ne dolazi isključivo usled sve veće potražnje za privatnim obezbeđenjem (Šulc, Jong, 2008: 6). I privatne kompanije za fizičko tehničko obezbeđenje i privatne vojne kompanije su intenzivirale sopstvene napore da se prikažu kao profesionalni i uspešni pružaoci rešenja za reformu sistema bezbednosti.

1. POJMOVNO ODREĐENJE

U stručnoj literaturi, legitimne privatne aktere možemo podeliti prema vrsti bezbednosnih usluga koje pružaju i tipu unutrašnje organizacije na privatne vojne (*private military*) i privatne bezbednosne (*private security*) kompanije (Stojanović, 2008: 18). Ova podela nam ne može poslužiti za opisivanje stanja privatnog sektora bezbednosti u

Bosni i Hercegovini. Pojam „bezbednost” ima šire značenje od pojma vojska, i obuhvata i pojam *military* i pojam *security*. Pošto postojeće definicije ne možemo primeniti na Bosnu i Hercegovinu, možemo napraviti novu podelu.

Privatne bezbednosne kompanije možemo podeliti na:

1. *privatne vojne kompanije*
2. *privatne kompanije za fizičko-tehničko obezbeđenje*
3. *privatne detektivske agencije.*

Iako je termin „privatne bezbednosne kompanije” u upotrebi u mnogim zemljama, oko tačnog značenja tog pojma vode se brojne rasprave. Godard definiše privatne bezbednosne kompanije kao „registrovanu civilnu kompaniju koja je specijalizovana u pružanju ugovornih usluga komercijalne prirode domaćim i stranim klijentima radi zaštite ljudi, humanitaraca ili industrijskih kompleksa u okvirima zakona države u kojoj se takva delatnost odvija” (Goddard, 2001: 34). Opširnija definicija privatne bezbednosne kompanije glasi: „Privatna bezbednosna kompanija je jasno strukturirana i hijerarhijski ustrojena registrovana korporativna asocijacija, koja pruža usluge bezbednosnog karaktera, takmičeći se sa drugim takvim firmama za dobijanje poslova sa drugim takvim firmama na tržištu“ (Litavski, 2012: 5).

Dve glavne karakteristike privatnih bezbednosnih kompanija jesu težnja profitu i trgovanje pružanjem usluga unutrašnje bezbednosti i zaštite. Većina ovih kompanija su male, fokusirane na prevenciju kriminala i obezbeđivanje javnog reda i mira, kao i na usluge privatnog obezbeđenja na unutrašnjem tržištu. U mnogim državama, poput SAD, Velike Britanije, Izraela, Nemačke, Rusije, Južne Afrike i Filipina, veličina budžeta privatnih bezbednosnih kompanija premašuju budžet policije. Mali broj je organizovan po sistemu velikih kompanija i deli iste korporativne principe i komandnu strukturu kao privatne vojne kompanije. Privatne bezbednosne kompanije koje spadaju u ovu grupu uglavnom traže strane klijente i angažman u više država, posebno u kriznim područjima.

Privatne vojne kompanije su „privatne kompanije koje su specijalizovane u vojnim veštinama, uključujući borbene operacije, strateško planiranje, prikupljanje obavestajnih informacija, operativnu podršku, logistiku, obuku, nabavku i održavanje naoružanja i opreme“ (Šulc, Jong, 2008: 7). Ovo podrazumeva da su njihovi klijenti najčešće vlade, mada, u većini slučajeva, to bivaju i pobunjenici, teritorijalne jedinice i ostale naoružane frakcije.

Na teritoriji Bosne i Hercegovine ne postoje privatne vojne kompanije. Pod tim pojmom podrazumevamo one kompanije koje se bave vojnim zadacima i koje imaju opremu, obuku, ljudstvo i hijerarhiju sličnu vojsci. O ovim firmama se najčešće govori onda kada se pominje privatizacija bezbednosti. One se u poslednje vreme često pojavljuju u ratovima u Iraku i u Avganistanu, kao i u drugim konfliktima niskog intenziteta.

U uslovima posthladnoratovske redukcije vojske, rasprodaje oružja i vojne opreme, a uporedo sa neoliberalnom privatizacijom, korporacije su brzo uvidele šansu u mogućnostima koje je vlada privatizacijom određenih državnih sektora nudila. Države su novim inicijativama za privatizaciju želele da smanje vojne izdatke i da određeni deo prenesu na privatnu industriju. Rezultat toga bio je da su svetske sile mnogostruko smanjile svoje angažovanje u rešavanju konflikata. Privatne vojne kompanije su u tome brzo uvidele veliku šansu i popunile taj vakum. Privatne vojne kompanije su po automatizmu

apsorbovale višak vojnog osoblja i opreme. Vrlo brzo su počele da nude širok spektar vojnih i bezbednosnih usluga različitim zainteresovanim klijentima.

Nakon završetka Hladnog rata, drugi veliki talas rasta privatnih vojnih i bezbednosnih kompanija nastupio je posle intervencija u Avganistanu i Iraku. Većina kompanija je u Iraku bila prvi put, ali su uspele da rasporede osoblje i izvršavaju zadatke u mnogo kraćem vremenskom periodu nego što bi to bilo potrebno regularnim nacionalnim armijama.

Zbog širokog spektra delatnosti privatne vojne kompanije nemaju isto područje i svrhu delovanja. Njihova organizacija uglavnom zavisi od opsega usluga i nivoa oružanih snaga koje firma može da ponudi. Singer nudi tipologiju u okviru koje privatne vojne kompanije deli na: 1) privatne vojne kompanije koje su provajderi vojnih usluga, 2) privatne vojne kompanije koje se bave konsaltingom i 3) privatne vojne kompanije koje se bave logističkom podrškom (Litavski, 2012: 4).

Privatne kompanije za fizičko-tehničko obezbeđenje su definisane kao „kompanije koje su specijalizovane za pružanje bezbednosti i zaštite lica i imovine, uključujući tu humanitarnu i industrijsku imovinu“ (Šulc, Jong, 2008: 7). To znači da njihove usluge ne moraju da budu oružane prirode. Njihovo delovanje je po svojoj prirodi više defanzivno, nego ofanzivno, a na usluzi su velikom broju korisnika, uključujući vlade, međunarodne agencije, nevladine organizacije i komercijalne organizacije.

U Bosni i Hercegovini su najzastupljenije privatne firme za fizičko-tehničko obezbeđenje. Ove firme pružaju usluge fizičkog i tehničkog obezbeđenja lica, objekata i imovine prvenstveno u nekonfliktnim područjima. Njihova oprema i obuka razlikuju se od opreme i obuke pripadnika privatnih vojnih kompanija.

Usluge koje pružaju privatne vojne kompanije

- vojna obuka/konsultantske usluge za nacionalne ili strane trupe
- vojne obaveštajne usluge
- nabavka naoružanja
- borbena i operativna podrška
- humanitarno razminiranje
- održavanje
- službe vojne i nevojne podrške
- sve ostale vrste usluga za koje je bila angažovana vojska

Usluge koje pružaju privatne firme za fizičko tehničko obezbeđenje

- fizička zaštita (statična/mobilna)
- fizička zaštita (npr. telohranitelji)
- brzo reagovanje
- tehničko obezbeđenje
- usluge nadzora
- istražne usluge
- sveobuhvatna procena rizika i uklanjanje rizika za privatna preduzeća
- poslovne obaveštajne usluge, savestan rad, analiza političkog rizika

Privatne detektivske agencije su manje firme sastavljene od nekoliko zaposlenih. Najčešće su registrovane kao firme koje se bave potragom za nestalim licima ili

pružanjem fizičkog obezbeđenja. Međutim, aktivnosti ovih firmi obuhvataju i „spasavanje od delovanja sekta” i „proveru vernosti bračnog partnera” i sl. Najčešće ih vode bivši policajci ili obaveštajci.

2. NASTANAK PRIVATNIH BEZBEDNOSNIH AGENCIJA

Druga polovina 20. i početak 21. veka obeleženi su relativno brzim promenama koje su nepovratno promenile svet. To razdoblje obeležava nekoliko događaja i procesa koji su značajni za nastanak privatnih bezbednosnih agencija. Uzroke njihovog nastanka možemo podeliti na direktne podsticaje njihovom nastanku i na podsticaje koji dolaze kao rezultat šireg spektra društvenih promena.

Zajedničkim delovanjem tri krucijalna činioca – završetak Hladnog rata i vakum koji je on izazvao u potražnji i pružanju bezbednosti, transformacija u prirodi ratovanja i normativni rast privatizacije u svim sektorima - stvoreni su novi prostori i zahtevi za formiranjem privatne industrije bezbednosti. Završetak Hladnog rata doveo je do značajne redukcije u veličini nacionalnih vojski a istovremno i do porasta globalne nesigurnosti. Ovakav razvoj događaja stvorio je povoljne uslove za snabdevanje privatne industrije bezbednosti novim ljudima i opremom, kao i za povećanje zahteva i uslova za njeno angažovanje. Završetak Hladnog rata doveo je do toga da bude demobilisano više od šest miliona vojnika, od kojih su mnogi novi posao pronašli u privatnom sektoru bezbednosti. Završetak Hladnog rata je za posledicu imao i to da se više oružja i vojne opreme našlo u privatnim rukama nego u državnom vlasništvu, a broj nestabilnih i konfliktnih područja se udvostručio (Litavski, 2012: 2).

Transformacija u prirodi ratovanja i revolucionarne promene na svim nivoima ratovanja takođe su imale veliki uticaj na rast privatnog sektora bezbednosti. Vojne operacije su postale visokosofisticirane zahvaljujući korištenju visokih tehnologija. Za rukovanje visokosofisticiranom opremom često su bili potrebni civilni specijalisti za određene oblasti koji upravljaju visokorazvijenim vojnim sistemom. Zahtevi za visoko tehnološko ratovanje dramatično su povećali potrebu za civilnim ekspertima koji često moraju biti angažovani iz privatnog sektora. Takođe, nekoliko poslednjih decenija karakteriše normativno pomeranje ka privatizaciji mnogih oblasti koje su spadale u domen rada države.

U najširem smislu, aktere koji spadaju u privatni sektor bezbednosti čini različiti spektar ljudi, organizacija i aktivnosti. Neki od njih su veoma značajni i legitimni, dok su neki nelegitimni i spadaju u tzv. sivu zonu bezbednosti. U privatni sektor bezbednosti mogli bismo da svrstamo plaćenike, dobrovoljce, strane službenike etablirane u nacionalnim armijama, razne vrste privatnih armija i policija, gospodare ratova, kompanije koje se bave industrijom odbrane, privatne agencije za bezbednost, privatne vojne kompanije, kao i mnoge druge aktere.

Prelazak visokih oficira u redove privatnih bezbednosnih agencija ili da oficiri osnivaju privatne vojne organizacije je primer gde možemo povezati privatne vojne organizacije i političke elite (MPRI je osnovalo osam penzionisanih visokih vojnih oficira Vojske SAD-a, Blackwater je osnovao bivši mornarički specijalac Eric Prince 1996. godine).

3. ODNOS PRAVA I PRIVATNE BEZBEDNOSTI

Ako shvatanja privatne bezbednosti baziramo na stanju pravnog sistema, onda u razmatranju ovog pitanja treba nešto više reći o osnovnim pitanjima iz oblasti privatnog i javnog prava. Poznato je da, po osnovnoj podeli klasičnog buržoaskog prava, u pravnom sistemu postoje dve osnovne grane prava: *privatno* i *javno*. Ta podela je poznata još od Rimskog prava i data je u čuvenoj Ulpijanovoj definiciji: *Javno je pravo ono koje se tiče države a privatno ono koje se tiče interesa pojedinih građana*. Kasnije se ova podela ne zapaža u svim sistemima. Ona se javlja tamo gde se pojavljuje privatna svojina i potreba da se ona zaštiti od štete i drugih oblika ugrožavanja. Tako se može reći da je institut privatne svojine u pravnom poretku države nametnuo potrebu njene zaštite, opredelio sistem privatnog prava i uslovio postojanje javnog prava.

Ova podela se najkonsekventnije manifestovala u kapitalističkom ekonomskom sistemu u kojem se, posredstvom privatne svojine, izražava onaj element društva koji su Marks i Engels nazivali građansko ili civilno društvo. To je društvo koje karakteriše privatni interes bez obzira na to da li se pojavljuju kroz materijalna i prava na ličnim dobrima ili na privatno prisvajanje. Nasuprot privatnoj sferi polarizuje se druga strana društvenog života koju su klasici marksizma, po uzoru na nemačke filozofe, nazvali, političko društvo, odnosno sferu javnih, opštih, zajedničkih interesa čija zaštita se izražava u javnoj bezbednosti, a u pravnoj nadgradnji u javnom i građanskom i stvarnom pravu.

Celokupna privatna bezbednost bazira se na potrebi da se zaštite lična prava ili prava na ličnim dobrima, odnosno privatni interes, a zatim i potreba da se zaštite zajedničke potrebe koje proističu iz interesa udruživanja na bazi dobrovoljnosti (verske, sindikalne, političke, radne i druge organizacije i druga korporativna udruženja), to jest njihov javni interes. Iako je često veoma teško razlikovati privatni od javnog interesa, može se reći da su te razlike, na jednoj strani, organizaciono-funkcionalne prirode, a na drugoj metodološko-regulativne:

U privatnoj bezbednosti subjekti bezbednosti su koordinisani i subordinirani u ishodištu privatnog interesa (vlasničkog, lične ili imovinske bezbednosti);

U privatnom pravu subjekti prava su koordinisani u pravnom odnosu, a u javnom su subordinisani;

U privatnoj bezbednosti glavni izvor bezbednosne potrebe je interes za ličnom ili imovinskom bezbednošću;

U privatnom pravu glavni izvor pravnog odnosa je volja stranaka odnosno ugovor. U privatnoj bezbednosti sankcija se reguliše voljom stranaka i građanskim pravom i pravima koja iz njega proizilaze.

U građanskom pravu lična prava ili prava ličnosti su subjektivna prava sa ličnim dobrima, kao što su: prava na život, zdravlje, lične podatke, lik, glas, ugled, čast i itd. Kao što se može zaključiti, lična prava se odnose na ona dobra koja su najneposrednije povezana sa pojedincem ili organizacijom i nijedno drugo pravno dobro koje štiti pravni poredak nije tako blisko i tesno vezano za lice kao što je njegov život, telo, zdravlje, lik, glas, ugled ili neko drugo dobro povezano sa pojedincem i sa njegovim osnovnim potrebama.

Međunarodno pravo ne reguliše eksplicitno aktivnosti privatnih bezbednosnih agencija i pojedinačnih kompanija po ugovoru. Određene norme u međunarodnom pravu se odnose samo na plaćenike, što je u velikoj meri zastareo termin kojim se ne može u potpunosti opisati moderni fenomen privatnih bezbednosnih agencija (Šulc, Jong, 2008: 17).

4. IZAZOVI PRIVATNE BEZBEDNOSTI U 21. VEKU

Za razliku od zemalja koje su se po završetku Hladnog rata našle u bezizglednim socijalnim političkim i ekonomskim procesima i u jednom opštem bezbednosnom košmaru, predviđanja na globalnom planu su ukazivala na to da će globalna politika bezbednosti biti preusmerena sa vojne na humanu bezbednost kao što su razvoj i borba protiv siromaštva, bolesti, zaštite životne sredine i slično (detaljnije videti: Hagelin, Skoens, 2003: 281–300).

U sektoru bezbednosti u Bosni i Hercegovini, privatizacija se javlja kao specifičan pojam za zakonsku regulativu. Sa jedne strane, ovim se narušava monopol koji je država imala nad upotrebom sile, a na drugoj strani, tržište zahteva da se provede liberalizacija postojećeg zakonodavstva. Drugo, činjenica da još neko, pored državnih aktera, može primenjivati silu na organizovan način zahteva postojanje još neke vrste kontrole, ako ne i zabrane njene primene. Za građane, kao pojedince, javlja se problem u ostvarivanju njihovih osnovnih potreba gde je država podjednako garantovala bezbednost. Sada se na tržištu pojavljuje akter koji nudi bezbednosne usluge onima koji sebi mogu priuštiti bezbednost i na one koji se zbog toga osećaju manje bezbedno, zahteva da ovako poremećeno stanje bude regulisano.

Samim tim, kompanije bezbednosti, kao privredni subjekti za usluge bezbednosti na slobodnom tržištu, prinuđene su da se za dobijanje posla nadmeću sa drugim firmama. Kako njihov osnivač i vlasnik nije država, nad njihovim radom ne može biti primenjen sistem kontrole i nadzora koji se primenjuje nad radom državnih aktera. U toj tržišnoj utakmici treba obezbediti iste poslovne standarde kao i za druge srodne aktere na tržištu.

Za Bosnu i Hercegovinu kao i mnoge druge zemlje u tranziciji, karakterističan je i prepoznatljiv trend prilagođavanja novim bezbednosnim okolnostima. Značajno smanjivanje ranijih velikih formacija u bezbednosnom sistemu doprinosi rastu privatnog sektora i kadrovskoj popuni viškom osposobljenog vojnog, policijskog i obaveštajnog osoblja. Međutim, ubrzani trend privatizacije bezbednosti u ovom sektoru poslednjih nekoliko decenija odvijao se kao teorijski marginalizovan, nedefinisan i pravno neregulisan problem. Specifičnost ovog problema bezbednosti u Bosni i Hercegovini, čija je privatizacija otpočela još krajem osamdesetih godina prošlog veka, osnivanjem prvih detektivskih agencija, a nastavila se tokom sveopšte društvene krize, manifestovala se i u (ne) kontroli njenog rada. Naime, parlamentarna kontrola rada ovog sektora, koji treba da se obavlja posredstvom Odbora za bezbednost, ne postoji.

Trend privatne bezbednosti danas ukazuje na to da države, korporacije, međunarodne i nevladine organizacije, ali i pojedinci i zajednice, svoje potrebe i bezbednosne interese sve više prepuštaju ovom sektoru da se o njima brine. Prema podacima Konferencije evropskih bezbednosnih kompanija, u 23 zemlje članice posluje preko 27.318 privatnih bezbednosnih kompanija koje zapošljavaju preko 1.200.000 ljudi (na sajtu: <http://www.coess.org/stats.htm>. Očitano 10.04.2014.)

Zbog toga je neophodna stručnost u radu i puna saradnja između privatnog sektora i državnih aktera bezbednosti.

Privatizacijom bezbednosti se pružaju velike mogućnosti, ali se javljaju i veliki rizici, posebno sa stanovišta bezbednosti ljudi. Privatne bezbednosne agencije imaju potencijal da poboljšaju bezbednosnu situaciju ukoliko svoje usluge pružaju profesionalno

i odgovorno i pogotovo ukoliko su demokratske državne institucije uključene u kontrolu i nadzor.

Međutim, privatno obezbeđenje može da pojača postojeće društvene tenzije ukoliko bezbednost postane roba koju samo bogati mogu sebi da priušte, čime se većem delu stanovništva onemogućava da uživaju povoljnosti koje ovaj sektor nudi. Štaviše, privatne bezbednosne agencije koje imaju jake veze sa državnim institucijama mogu dovesti do pogoršanja stanja i ojačati ugnjetavačku praksu i strukture sektora bezbednosti date države.

Dalji izazovi su povezani sa postizanjem odgovornosti i transparentnosti rada u industriji privatne bezbednosti, posebno u slučajevima kada se usluge izvoze u inostranstvo. Izuzetno je teško da se kompanije ili pojedinci pozivaju na odgovornost putem postojećih zakona i odredbi. Ovakva pravna sredina nosi sa sobom i rizik od podrivanja procesa dugotrajne reforme sektora bezbednosti i napora na postizanju razvoja, kao i osnovnih principa bezbednosti ljudi i integracije srodnih pitanja.

Precizna dinamika privatizacije, rizici do kojih dolazi usled nje i prednosti se, svakako, razlikuju u zavisnosti od lokalnog i regionalnog konteksta. Treba napraviti jasnu razliku između privatnih službi za obezbeđenje u razvijenim zemljama, zemljama u tranziciji i zemljama u razvoju, kao i u zemljama u postkonfliktnom periodu.

Još jedna od mera koju treba preduzeti jeste da se lokalne privatne kompanije za fizičko-tehničko obezbeđenje eksplicitno uključe u proces reforme sistema bezbednosti. U zemljama u razvoju, zemljama u tranziciji i u zemljama koje se nalaze u postkonfliktnom periodu, te kompanije često predstavljaju glavni izvor nesigurnosti i nasilja. U glavne razloge za ovo spadaju tesne veze kompanija sa uticajnim političkim pokretima; potpuni kolaps reda i zakona i oslanjanje bivših boraca na zaposlenje u privatnom sektoru bezbednosti kako bi sebi obezbedili izvor prihoda nakon završetka rata. Istovremeno, u svim procesima reforme sistema bezbednosti treba uzeti u obzir njihov potencijal da poboljšaju bezbednosnu situaciju u državi, posebno po ranjive pripadnike društva.

ZAKLJUČAK

Dosta je problema koji opterećuju rad i poslovanje privrednih subjekata. Osnovni je problem dosadašnji neadekvatan odgovor države i nedonošenje zakona koji bi uređio oblast usluga od koje živi i u kojoj radi više hiljada radnika sa svojim porodicama. Za lica od koji se traže maksimalni uslovi, koji rade na važnim poslovima od značaja za društvo, minimum korektnosti tog istog društva trebalo bi da bude bar osnovno uređenje pravila ponašanja konzumenata usluga. Čini se pomalo nerazumnim da se država lako odriče određenih atributa u korist stranih lica ili kompanija na poslovima od značaja za bezbednost svojih građana, o čemu stručna mišljenja daju neke druge službe.

Svakako kao posebnost ističem nedostatak jake argumentacije za indiferentnost države prema navedenoj, a veoma značajnoj materiji, uz puno uvažavanje prioriteta u rešavanju nagomilanih problema. Smatram da se u reformama sektora bezbednosti moralo pronaći adekvatno mesto i za sektor usluga kao značajnu kariku sveukupne bezbednosne problematike.

Strukovna tela sektora usluga u narednom periodu imaju obavezu da ubrzaju odluku o donošenju zakona, načinu rada i organizaciji u sektoru usluga, kontroli promene uspostavljenih standarda i mehanizama licenciranja privatnih bezbednosih agencija.

Na osnovu gore navednog lako možemo zaključiti da privatna industrija bezbednosti predstavlja značajan element bezbednosne komponente svake države, ali i međunarodne zajednice. Zbog sve veće potrebe za međunarodnim intervencijama koje obuvataju sve širi opseg akcija – od rata, preko humanitarne pomoći, podrške operacijama mira, postkonfliktnih rekonstrukcija, do reforme sektora bezbednosti – raste i potreba za sve većim angažovanjem privatne industrije bezbednosti. Ovakav razvoj događaja rezultira sve većom potrebom za kontrolom, transparentnošću i odgovornošću aktera u privatnoj industriji bezbednosti. Širok opseg usluga koje nude, kao i činjenica da se države, međunarodne organizacije i privatne korporacije sve više oslanjaju na njih, ukazuje na to da je privatizacija bezbednosti dugoročni trend koji ostavlja duboke posledice na prirodu države i njen monopol u primeni sile. Međutim, pravi rizik od neodgovornog ponašanja celokupne industrije bezbednosti nisu njihove aktivnosti u matičnim državama (koje su uglavnom bogate zapadne zemlje), već u izvršavanju zadataka u slabim i urušenim državama. Lokalne vlasti u ovim državama često nemaju moć, a ni mogućnost da kontrolišu ove firme. Sa dramatičnim rastom veličine i uticaja privatne industrije bezbednosti raste i potreba za analizom, diskusijom i inovativnim pravnim rešenjima. Svaki odgovor na fenomen privatne industrije bezbednosti mora da uzme u obzir promenu prirode međunarodnih konflikata, koja podrazumeva da se ekonomski resursi menjaju u vojne mnogo brže nego ranije, a nedržavni akteri mogu da finansiraju rat ponekad uspešnije i od samih država.

LITERATURA

- Goddard, S. (2001). *The private military company: A legitimate international entity within modern conflict, a thesis presented to the faculty of the U. S. Army command and General Staff college*. Fort Leavenworth, KA, USA: University of New South Wales.
- Hagelin, B., & Skoens, E. (2003). *The Military Sector in a Changing Context, SIPRI Yearbook, 2003 Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford: Oxford University Press.
- Litavski, J. (2012). *Izazovi privatnog sektora bezbednosti*. Beograd: Centar za evroatlanske studije.
- Stojanović, S. (2008). *Privatne bezbednosne kompanije u Srbiji – prijatelj ili pretnja*. Beograd: Centar za civilno vojne odnose.
- Šulc, S., & Jong K. (2008). *Privatne vojne i zaštitarske kompanije i rodna pitanja*. Geneva: Centar za demokratsku kontrolu vojnih snaga.
- Confederation of European Security Services. (2014). *Statistics*. <http://www.coess.org/stats.htm>. Preuzeto 10.04.2014.